

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן צט

גיוור ילדים גויים מאומצים שהוריהם המאמצים אינם שומרי מצוות.

בנדון אמוץ ילדים נכרים

ב"ה ע"ד השכיח במדינתנו ובמדינות אחרות, שכמה זוגות שלא זכו להוליד, מקבלים להם ילדים נכרים בעודם מוטלים בעריסתם, שההורים שלהם (רובם נולדו מפנויות) מסרו לחברות המתעסקות בזה, והמה מוסרים להזוגות כאלה שרצונם בהם, ובאים לבקש מאת הבתי דינים לגיירם, בעודם קטנים כנ"ל, (וב"ה שבעירנו אין הב"ד מזדקקים להם), ומנהג הבתי דינים מומחים לדקדק, אם מגדליהם המה שומרי תורה ומצוות, שאז מזדקקים להם, ואם לאו אינם מקבלים הקטנים להתגיר, וטוענים ע"ז איזה אנשים, שלמה להחמיר כל כך בזה, שהרי הקטנים המה מגיירים, והמה לא חטאו עוד.

(א) תשובה, הנה הא פשיטא, דמה שב"ד מומחים מזדקקים להם, היא רק משום הלחץ זו הדחק, שכבר הכניסו הזוגות את הילדים לביתם, והמה דוחקים לגיירם, ויש בזה ענין של דיעבד ושעת הדחק, דאלו היו באים לשאול עצתם קודם שהכניסו אותם לביתם, היו מיעצים אותם שלא להכניסם, כי אף אם הגרות חל, היכא דהמכניסים ומגדלים אותם, המה שומרי תורה ומצוות, אבל בודאי אין בזה ענין של מצוה לחזור אחרי זה, כמבואר בדברי הרשב"א (שהובא בשיטה מקובצת בכתובות י"א), שאין הב"ד מחזירין למול ולטבול את הגוים הקטנים מעצמם וכו' עיי"ש, וכה"ג כתבו התוס' (שם /כתובות/ מ"ד ע"א ד"ה הגיורת), וכ"כ הר"ן (שם /מ"ד/ בכתובות) והובא להלן, וכן מוכח ממה שהוכיח המרדכי (בס"פ החולץ) בשם הראב"ה, דאם אינו רוצה לא הוי גר, תדע דהא מיירי כשיד ישראל תקיפה עליהם, כדאמר ואם הגדילו יכולין למחות, (והיינו דס"ל כפי' רש"י בכתובות שם /מ"ד/, דיכולין למחות, ואין לנו לעונשן בב"ד, ואפילו ידינו תקיפה עיי"ש, ובאמת נתקשיתי דלמה הוצרך רש"י לזה, דהרי נפ"מ גם לאם קידש אשה אח"ז, וכמ"ש רש"י בתוך כדי דבור אח"ז, אבל שוב ראיתי בב"ח (יו"ד סי' רמ"ח ד"ה ומ"ש בד"א וכו') שהעיר בזה, וכתב דלישנא משמע דסובב על שאין לעונשו עיי"ש), וא"כ נגיר כל בניה' הקטני' עכ"ד, והוכחה זו תוכיח גם כן, דאף מצוה לחזור אחריהם ליכא, דאל"כ אמאי לא מצינו שיחזירו אחריהם שיסכימו לגיירם, דאין לומר מטעם עלילה שיעלילו עלינו שקבלם בחזקה, דהרי כיון שידינו תקיפה לא שייך זה, אלא ע"כ, דאף דל"ש בקטנים, מה דאיתא (ביבמות מ"ז ע"א), בגר שבא להתגיר וכו' אומרים לו מה ראית שבאת להתגיר וכו', ושם /יבמות/ (ק"ט ע"ב), רעה אחרי רעה תבא למקבלי גרים וכו' דאמר ר' חלבו קשים גרים לישראל כספחת וכו', ועי' שם בתוס' (ד"ה רעה), שכתבו, דהיינו היכא שמשאין אותם להתגיר, או שמקבלין אותם מיד עיי"ש, דזה שייך רק בגדולים שכבר טעמו טעם חטא, וכמ"ש בחי' והג' מוהרי"ט ז"ל (בכתובות שם) /מ"ד/, אבל בודאי מצוה ליכא, וכל שהצריכו לזה, היא רק משום שכבר נעשה מעשה, והוי ענין של דיעבד ושעת הדחק כנ"ל.

(ב) וכעת נבוא לטענות האנשים הנ"ל, שמחמירים יותר, מדאי, בקבלת קטנים שלא טעמו טעם חטא, הנה טענה זו אין בה לא טעם ולא ריח של תורה, דאדרבה אם הי' מקום לטעון, יש לטעון, אם לגייר אותם בעודם קטנים, אף אם המגדלים אותם, ישמרו תורה ומצוות כדלהלן.

ואתחיל בביטול טענתם מקודם, די' בזה ארבעה טעמים, שלא מועיל הגרות, היכא דמגדליהם אינם שומרים תו"מ =תורה ומצוות=.

(ג) א', כיון שכל הטעם שמטבילין אותם ע"ד ב"ד, היא משום דזכות היא לו, וזכין לאדם שלא בפניו, כדאיתא (בכתובות י"א ע"א), א"כ היכא דמגדליהם אינם שומרים תו"מ, הרי לא יגדלו אותם ג"כ לתו"מ, מה זכות היא

להם, אדרבה חובה היא להם, שאם ה' נשאר נכרי ה' פטור מעונש, ועל' בזה בתשו' בית יצחק (א"ע ח"א סי' כ"ט אות ח').

(ד) ב', הרי איתא שם /י"א ע"א/ (בכתובות), אמר רב יוסף אם הגדילו יכולין למחות, ומהאי טעמא ס"ל לכמה מהראשונים דלא הוי רק גרות מדרבנן, ואין סומכין לדונו כישראל גמור, אף לענין דאו', עד שיגדל ולא מיחה, משום דהאיך נסמוך עליהם בשל תורה, דלמא יחזור בו אח"כ, ונמצא נכרי גמור למפרע, אבל הריטב"א שם, חולק על שיטה זו, וס"ל דהוי גר גמור אף מדאו', וסומכין עליו כעל ישראל גמור, אף לענין דברים שהמה דאו', ואם דניחוש שמא ימחה, י"ל כיון שנתחייב בקטנותו, והורגל בתורת ישראל הקדושה, מילתא דלא שכיחא שימחה, ולמילתא דלא שכיחא לא חיישינן לה עיי"ש, וכל זה היכא דהורגל בתורת ישראל, אבל אם לא הורגל בזה, שוב שייך שמא ימחה, ולא רק תיכף כשיגדל, אלא כל ימיו בהאי פחדא קאי, לפי מה דנפסק בש"ע (שם /יו"ד/ סי' רס"ח סעי' ח'), דאם לא נהג מנהג יהדות כשהגדיל, יכול למחות כל אימת דבעי עיי"ש, והאיך נוכל לדון אותו כישראל גמור לענין קידושין וכיוצא בזה, דלמא ימחה ונמצא נכרי גמור למפרע.

(ה) ג', לפי מה שכתבו התוס' (בסנהדרין ס"ח ע"ב בסופו), במה שהעירו דעיקר גרות היא הקבלת עולת /עול/ מצות, ובקטן ליכא קבלת עול מצות, ותירצו, דכיון שגדלו ולא מיחו היינו קבלה עיי"ש, וכל זה שייך דוקא אם נהגו מנהג יהדות משהגדילו, דאם לא כן חסר הקבלה, ולא הוי גר, אפילו אם לא מיחה בפירוש, ורק אם מיחה בפירוש, אז אף אם חזר ונהג מנהג יהדות אח"כ לא מהני, דנתבטל הגרות, וצריך עוד הפעם גרות, ואם לא מיחה, חסר רק הקבלה, ואם חזר ונהג מנהג יהדות, שוב הוי כקבלה אז, אבל אם לא נהג מנהג יהדות לא בתחילה ולא לבסוף, לא חל הגירות, אף אם לא מיחה בפירוש, משום דל"ה קבלת עול מצות לשיטת התוס' הנ"ל.

(ו) ד', יש לומר, דבנדון כהאי, שאותם שרוצים לגדלו, אינם מתנהגים כשורה, אז אף אם אחר שנתגדל הילד, והוא נהג מנהג יהדות, ולא מיחה, מכל מקום אם לא חל הגרות בקטנותו, אף אחרי שנתגדל צריך גרות מחדש, ואם לא, לא הוי גר, וראי' ממה שכתבו התוס' (שם בכתובות י"א ע"א), במה שהקשו וא"ת היכי הוי גר מדרבנן, ושרינן לי' בבת ישראל וקדושו קדושין הא מן התורה עובד כוכבים הוא וכו' עיי"ש, ועכ"ח סובבים על מה שמקדש בגדלותו, דבקטנותו אף אם קידש לו אביו ולהר"י בר ברזילי, ל"ה רק קידושין מדרבנן, דלא כהמל"מ לכ"פ, ומכ"ש לרוב הפוסקים דחולקים בזה על הר"י בר ברזילי, כמבואר כ"ז בא"ע (סי' מ"ג) ועי' שם בפת"ש (ס"ק א'), ואין לדחוק ולומר דכוונתם, על הזמן שנתגדל, ולא יצא עדיין מחשש מחאה, כגון שלא נהג מנהג יהדות, ולשיטתם לקמן (שם ד"ה לכי גדלה), וכמו שצ"ל בדברי הג"א בשם מהרי"ח (שם), שכתב וז"ל, ובדין שקטנה גירות מותרת לישראל, אע"ג דאי מחית הויא עובדת כוכבים למפרע, הוא הדין גר קטן לישא בת ישראל עכ"ל, וקשי' הרי לרוב הפוסקים בקטן לא תקינו לי' נשואין, ולהנ"ל נראה כוונתו, בגדול שעדיין לא נהג מנהג יהדות, שאפשר עוד למחות כנ"ל, ומיושב מה שנתקשה בזה בספר אגרות משה (סי' קס"ב), וא"כ י"ל גם כן הכונה בדברי התוס', דמיירי בעוד יש לו זמן למחות, אבל אחרי שלא מיחה כשנהג מנהג יהדות, באמת הוי גר מה"ת, אבל אי אפשר לומר כן כלל, דבשלמא אם התוס' סובבים על לעולם ניחא קושייתם, אבל אם כוונתם רק על הזמן שלא מיחה, הרי התוס' נקטו בדבריהם ושרינן לי' בבת ישראל, וקידושו קידושין, הרי באמת י"ל אה"נ דלא שרינן לי' בבת ישראל לכתחילה, רק אחר שלא מיחה, והמהרי"ח דס"ל כן דנותנין לו לכתחילה, אף שיכול עוד למחות, אזיל לפי האמת דהוי גר מה"ת, או מטעם דיש כח ביד חכמים להפקיע וכו', אבל לעשות קושי' מזה לא יתכן, אלא ע"כ צ"ל, דס"ל דאם לא הוי זכי' מה"ת, בשעה שגיירו אותו בקטנותו, אז אף אח"כ ל"ה גר מה"ת, וגם דבר המובן ממילא היא, ואף א"צ לראי'.

(ז) ונפלא ממני בזה דברי הב"ח (שם ביו"ד סי' רס"ח) שכתב על דברי רש"י (בכתובות שם) /דף י"א/ על דעת ב"ד וכו' והרי הוא גר על ידיהן ומגעו ביין כשר עכ"ל, ועי"ז כתב הב"ח, נראה די"ל לענין מגעו וכיוצא אין הוי גר, אבל לא להשיאו אשה ישראלית, דכיון שאם הגדיל יכול למחות הוי נכרי למפרע, ועוד דהלא קטן אין

עושה שליח ומדרבנן הוא דהוי גר ולא שרינן לי בבת ישראל, כיון דמה"ת נכרי הוא, אבל דעת התוס' דשרינן לי בבת ישראל, ונראה שאין להקל לענין מעשה עכ"ל, וכל זה תימא, דבשלמא מש"כ מטעם מחאה, יש לומר דסובב על זמן שנתגדל ולא נהג מנהג יהדות, שיש לו עוד זמן למחות, וכנ"ל, אלא שיוקשה ע"ז מהא דמוכח בש"ס שם /כתובות י"א/ בהדיא דגירות קטנה מותרת לישראל, וכמ"ש הריטב"א שם, ומ"ש גר קטן וכדברי מהרי"ח הנ"ל, אבל אם כוונת רש"י מטעם שליחות ול"ה רק גר מדרבנן, אם כן אין נפ"מ בין קודם שנתגדל ולא מיחה, או אחרי כן כנ"ל, והאיך יעלה על הדעת לומר כן, דלא יכול לישא אשה ישראלית לעולם, ובפרט לפי מסקנתו שאין להקל לענין מעשה, א"כ וכי ישב גלמוד כל ימיו. וגם צ"ל לפי"ז מה שכתב רש"י שם /כתובות י"א/ אח"ז (בד"ה יכולין למחות), ואם קדש אשה משמיחה אינה צריכה גט, דהמשמעות אבל קודם שמיחה צריכה גט, היינו רק מדרבנן.

(ח) אמנם אחרי העיון מצאתי ראיתי דגם בריטב"א (כתובות) שם /כתובות י"א/, סובר כן בדברי רש"י, שאין גירות זה אלא מדבריהם, ואין סומכין לדונו כישראל אלא לענין יין נסך וכל שהוא מדרבנן וכו' עיי"ש, אם כן ע"כ אנו צריכין לומר דבאמת אם נתגדל ורוצה שידונו אותו כישראל גמור אף לענין דא', אז צריך גרות מחדש, וכנ"ל מדברי הפנ"י שם /כתובות י"א/ בשיטת רש"י, (אך לענין להשיאו אשה, נראה מדברי הריטב"א דלא כהב"ח, אלא כיון דלא מגיירו מה"ת, ליכא בהו משום חתנות, ול"ה רק מדרבנן, ומדרבנן הרי הוי גר), ומה שכתב הריטב"א שם /כתובות י"א/ בדחיית שיטה זו, מהא דאמרינן שם, לכי גדלה, ומשמע דקמי גדלה אז נסיבא לישראל, ומסתמא נבעלה לו, שהכל יודעין למה נכנסה כלה לחופה, ומסתברא דהא לא קשי' דהוי רק איסורא מדרבנן (וכנ"ל), עיי"ש, ולכאורה למה הי' צריך לזה, ולא הקשה מאחרי שגדלה, דהרי אם לא הויא גרות רק מדרבנן, גם אחרי שגדלה ל"ה רק מדרבנן וכנ"ל, אבל י"ל דסובב שם על הא דאמר, וה"נ דייק לישנא דיכולין למחות, וא"כ האיך נסמוך עליהם בשל תורה, היום או מחר יחזור בו וכו', וע"ז הקשה ליתר שאת, דאף אם נאמר דהוי גר מה"ת, אבל עדיין יוקשה מקטנה דשמא תמחה עיי"ש"ה והבן.

(ט) ומה דקשה לדברי הב"ח בשיטת רש"י דאף לא משיאין לו אשה, א"כ מה יענה בדברי הש"ס, דמותרת לישראל אף קודם שגדלה, בזה י"ל עפ"י"מ שכתבו התוס' שם, /כתובות י"א/ דהכא יש זכי' מה"ת, משום דהוי זכות גמור והא דאין שליחות לקטן, היינו ביש קצת חוב, ומזה למד הטו"ז (ביו"ד סי' ש"ה), דב"ד א"י לפדות הקטן, דהוי קצת חוב, דאולי רוצה לקיים המצוה בעצמו, והקשה ע"ז הש"ך בנה"כ דהא גם כאן איכא קצת חוב, דרוצה לקיים הגרות בעצמו, וראיתי בספר אבן שלמה (מהגאון מוה"ר שלמה זלמן עהרענרייך ז"ל אבד"ק שימלוי, על הראב"ן, בדשכ"ג מדה"ס), שהביא בשם שו"ת זכרון יוסף (סוף חיו"ד), שכתב ליישב, דהא ל"ה חוב, כיון דקיי"ל הגדילו יכולין למחות, א"כ לכשיגדיל יכול למחות, ויהי' נכרי למפרע, ואח"כ יטבול א"ע, ונמצא הוא גר מחדש, ע"כ ל"ה חוב כלל במה שאנו מטבילין אותו עיי"ש, (והנה גם הוא סובב ליישב בזה דברי רש"י בסתירתו, ממה שכתב רק לענין סתם יינם, אבל ל"מ למילי דאו' כנ"ל, ואח"כ כתב דאם קידש משמיחה א"צ גט, ומשמע דאם לא מיחה מהני הקידושין, וכתב שנתקשה בזה בספר ארי שבחבורה (עמ"ס כתובות), ולא ידעתי קושי' זו מה טיבה, דהרי י"ל דכוונתו רק דאם לא מיחה, צריכה גט מדרבנן וכנ"ל, אבל יתכן מאד ליישב קושי' דילן).

(י) ובזה נראה בהקדם מה דס"ל להרמב"ן בשיטת הרי"ף (הובא בר"ן שם) /כתובות י"א/, דדוקא בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, יכול למחות, אבל בגר קטן שהטבילו ע"ד ב"ד, אינו יכול למחות, שאם כן מה כח ב"ד יפה, (אבל כתב ע"ז דאינו מתחזור, וגם יש שסוברים להיפוך כמבואר בפוסקים, ולהלכה נראה דבכל אופן יכול למחות), וי"ל דגם רש"י ס"ל כן, וע"כ שם בדברי ר"ה דמטבילין ע"ד ב"ד, דלא אפשר למחות, וא"כ הוי חוב קצת, ע"כ ל"ה גרות מה"ת, אבל בש"ס שם /כתובות י"א/ אח"ז דסובב על הא דיכול למחות, א"כ הוי זכי' גמורה, ע"כ הוי גרות מה"ת, ושפיר מותרת לישראל לכתחילה, וא"ש.

(יא) ובזה נחזור לעניננו דלפי מה שנתבאר, נתברר לנו דאם אותם שרוצים לגדלו, אינם מתנהגים כשורה, אז אף אם אחר שנתגדל הילד, הוא נוהג כדת משה וישראל, מכל מקום כיון דלא חל הגרות בזמנו, מטעם דל"ה זכי, צריך גרות מחדש, אעפ"י שנתרצה אח"ז, וכן איתא להדיא בתשו' החתם סופר (חיו"ד סי' רנ"ג), שהביא בזה דברי הרמב"ן שהובא בה"ה (פ"ד מה' זכי"ה"ב), דכי אמרינן דזכין לאדם שלא בפניו, דוקא בשנתרצה כששמע, ובדבר שבחובה, דאין חבין אלא בפניו, אעפ"י שנתרצה לו כששמע לא מהני, עיי"ש, ודבר זה מתבאר יפה (ספ"ב דחולין) גבי עובדא דקסרי וברשב"א וחי' הר"ן שם, ובזה אנו צריכין להא דיהי' מוחזק לן בשעת הגרות, דרובא דרובא לא ימחה, דבלאו הכי, אפילו יהי' רק ספק חוב לא הי' מועיל מעשה זכי' בעבורם בקטנותם, אפילו אם יאמרו אח"כ שמחנו במעשה ב"ד, כיון שבשעת מעשה הי' ספק זכי' לא מהני אח"כ, ועוד קבע בה מסמרים בענינא דברירה, למאי דקיי"ל בתולה בדעת אחרים אין ברירה, וכיון שתלוי הגירות במחאתם, הרי זה דומה לע"מ שירצה אבא (בגיטין כ"ה ע"ב), אלא ע"כ הכא שאני דחזקה שלא ימחה, והוי רק גילוי מילתא בעלמא כשיגדיל ולא ימחה, והו"ל כעין וכבר בא חכם (בעירובין ל"ז ע"ב) עכת"ד, ובחי' לכתובות הוסיף עוד דדומה למה דאיתא בר"ן (ר"פ השותפין), דכל דבר שרובו מתברר בתחילתו, אעפ"י שמיעוטו יתברר בסופו יש ברירה, וה"נ דכוותי' עיי"ש, וכל זה שייך אם נתגדל בדרך התורה, אבל אם המגדלים אינם נוהגין כשורה, לא רק שאין כאן חזקה ורובא שנוהגין כדת, אלא שיש רובא וחזקה להיפוך, וממילא לא מהני אף אם נתרצה אח"כ, והגרות בטל ומבוטל מתחילתו מטעמים דלעיל וזה פשוט.

ובזה נבוא למה שיש לטעון, אם לגייר אותם בעודם קטנים, אף אם המגדלים אותם, ישמרו תורה ומצוה, ויש בזה גם כן ארבעה טעמים.

(יב) א', היא פשוט דבר התלוי במציאות, מפני שכפי הנודע, רובם שמכניסים תינוקות כאלו תוך ביתם לגדלם, אינם מהיראים, שאנשים חרדים אינם חוזרים אחרי אימון/אימוץ/תינוקות לעצמן, רק משום לעשות רצונם של הב"ד, שיזדקקו לגרות הילדים, המה מקבלים עליהם להיות שומרים תו"מ, על כן אף שמדקדקים עליהם, ובודקים אחריהם זמן זמנים טובא משמע, קודם קבלת הולד, הלואי שיעמדו באמונתם.

(יג) ב', הרי פשיטא שצריכים להודיע להילד קודם שנתגדל שהוא גר, דאם לא כן, הלא אף שנוהג מנהג יהדות, מכל מקום כשיתודע אח"כ שהוא גר, יוכל עוד למחות דדוקא אם ידע שהוא גר, ולא מיחה אחרי שנתגדל, ונהג מנהג יהדות, שוב לא יכול למחות, אבל לא ידע שהוא גר, בודאי יכול למחות כשיתודע, דאפשר לו לומר, מה שלא מחיתי מקודם, הי' מחמת שחשבתי שאני יהודי מלידה, (ואחרי שעלה בדעתי כן בפשיטות, מצאתי שכתב כן גם בספר אגרות משה יו"ד סי' קכ"ב), ואם כן שוב יש לחוש, למה שחששו בש"ס ופוסקים, שמא ימחה, דל"ש מה שאמרו, כיון שגדל שעה אחת ולא מיחה וכו' כנ"ל, - ועוד י"ל דלשיטת התוס' הנ"ל, דמה שנוהג מנהג יהדות כשנתגדל הוי קבלת המצות שלו, א"כ אם עושה מחמת שסובר שנוולד יהודי, י"ל דהוי קבלה בטעות, (ועי' בספרי ח"א סי' ל"ו אות ה'), ואם כן מי יערב לנו, שמגדליהם כאלה, יודיעו להם.

(יד) ג', עוד אף אם חל הגרות, אם לא נודע שהוא גר, יכול לבוא לכמה מכשולות, וכבר כתבתי בספרי (ח"א סי' קל"ו וח"ב סי' קמ"ו) חוות דעתי, דאף בשאר ילדים מאומצים, אין לקוראם על שם מגדליהם, מפני כמה מכשולות, שיוכל להסתבב על ידי זה, ועי' בתשו' מאמר מרדכי (סי' ס') במעשה שהי' בפנוי' שילדה בן, וקראו אותו משה בן אברהם, והואיל והי' טומאה ישינה, לא זכרו בבירור, רק ששמו הוכיח עליו, כי בן הפנוי' הי', דהוא בן המון גוים וכו', ומזה הוכיחו לשאלה הנוגעת לחליצה עיי"ש, הרי כמה גדול כח לדייק בשמא לקוראו כנ"ל, כדי להנצל ממכשולות, אלא שמ"מ יש הסוברי' בבן הפנוי' שאפשר לקוראו על שם אבי אמו, עי' רמ"א (או"ח סי' קל"ט סעי' ג'), ורק בטו"ז שם ס"ל לקרותו בשם בן אברהם, ובח"א הובא במ"ב (שם אות י'), כתב, שזה יותר נכון עיי"ש, אבל כל זה בבן הפנוי', אבל בגר פשוט בכל הפוסקים, דישי לקרותו, בן אברהם דוקא, ובכתובה וגט, יש לכתוב בן אברהם אבינו או הגר כדי להודיע שהוא מקהל גרים, ואם אינם מגלים להילד, אף אחר כך, שהוא גר, מכ"ש דיעלימו לאחרים, ויש לחוש לכמה מכשולות הכרוכים בזה.

(טו) ד', יש לדון בגר קטן כהאי, במה דמצינו בפוסקים, שלשה ענינים בזה, א' מדעתו או מדעת אביו או אמו, ב' בעל כורחו, ג' שאף שאין מדעת אבל גם אינו בעל כורחו, כגון תינוק המושלך בשוק.

(טז) והנה על שני הראשונים, יש לפנינו הלכה פסוקה בש"ע ונו"כ, (בסי' רס"ח סעי' ז'), דאם יש לו אב, יכול לגייר אותו, ואם אין לו אב, ואמו מביאתו להתגייר, או הוא מעצמו בה /בא/ להתגייר (וזה דלא כהטור בשם בה"ג ועי' שם בב"י וב"ח), הב"ד מגיירין אותו, משום שזכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו, ומקורו (במס' כתובות שם) /דף י"א/, ועפ"י פי' רש"י שם, אם אין לו אב, ואמו מביאתו להתגייר עיי"ש, וכתב שם בש"ך (ס"ק ט"ו), ובא להתגייר, משמע מדעתו, וקמ"ל דאע"ג דאין לו דעת שומעין לו, דזכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו, אבל אם אינו רוצה אינו גר, אפילו בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם עכ"ל, הרי ש"מ תרתי, דמדעת הוי גר, ובעל כורחו אינו גר.

(יז) אמנם הדין השלישי הנ"ל, לא שמענו מזה, וכדי לבוא על הבריור, נקדים דברי הדרכי משה (יו"ד שם אות ד'), וז"ל ובמרדכי (ס"פ קמא דכתובות, לא מצאתי שם, ונראה דצ"ל בס"פ החולץ, ועיינתי בד"מ הארוך, וראיתי ששם איתא רק ובמרדכי ס"פ, ובודאי כוונתו בס"פ החולץ, והמדפיס הוסיף בטעות בד"מ שעה"ג הטור, תיבת קמא דכתובות) דאם גיירו הב"ד מעצמן לא הוי גר, ובר"ן (פ"ק דכתובות דף תע"ג ע"ב) כתב, דאין חילוק בין בא להתגייר, ובין שהב"ד גיירו מעצמן עכ"ל, וכן בב"ח שם, אחרי שהביא דברי המרדכי הנ"ל שהם בשם הראב"ה, הביא דברי הר"ן, בתימא, דמנ"ל דאפילו עשו כן הב"ד מעצמן מהני, וסיים בצ"ע, אבל בבית יוסף הביא את דברי המרדכי בשם הראב"ה הנ"ל, ולא העיר כלום עליו, ואלו הוא בעצמו בכסף משנה (פ"י מה' מלכים ה"ג), הביא מש"כ המפרשים, דרב לא קאמר, שיהיו הב"ד מצוים לחזור ולמול את העכו"ם מעצמן, אלא שאם בא התינוק מעצמו, או שהביאתו אמו, או שעשו כן הב"ד מעצמן מהני עיי"ש, וכל זה המה דברי הר"ן (בכתובות) שם /דף י"א/, ולא העיר גם כן ע"ז כלום, לומר דמרדכי בשם הראב"ה חולק על זה, וכדברי הר"ן איתא גם בשיטה מקובצת בשם הרשב"א הנ"ל, (וצ"ע על מה שראיתי בתשו' מהרי"א אסאד (חיו"ד סי' רנ"ז) שכתב, דבחידושי הוכיח מחידושי הרשב"א (קידושין כ"ג) ותשו' הרשב"א (סי' צ"ט) דלא כהר"ן, דהרי השיט"מ ק בשם הרשב"א כתב בפירושו כהר"ן ואולי הוא רשב"א אחר).

(יח) וסבור הייתי לומר, דהבית יוסף סובר, דאין כאן פלוגתא בזה, דהמרדכי בשם הראב"ה, מיירי בבעל כורחו, והר"ן ושאר המפורשים הנ"ל, מיירי דעשו כן מעצמן, שלא בבקשתם, אבל גם לא בבעל כורחם, וכגון אם הי' נמצא מושלך בשוק, ומדויק כן בלשונם, דז"ל המרדכי (שם) /ס"פ החולץ/ בשם הראב"ה, גר קטן מטבילין אותו וכו', איירי כגון שאמר גייריני, וקמ"ל דאעפ"י שאין לו דעת שומעין לו, אבל אם אין רוצה אין מגיירין אותו וכו' עכ"ל, וממנו נקחים דברי הש"ך הנ"ל, הרי סיים באין רוצה דוקא, היינו בעל כורחו, דאז אין מגיירין אותו, (ובאמת לשון הד"מ בשם המרדכי דאם גיירו הב"ד מעצמן לא הוי גר אינו בדברי המרדכי רק כנ"ל, אלא משום דהד"מ ס"ל כן בשיטת המרדכי כדלהלן, העתיק כן, בדרך, דאף דלא בפירוש איתמר, אבל מכללא איתמר), אבל בדברי הר"ן ושאר מפרשים הנ"ל, כתבו בלשון או שעשו כן הב"ד מעצמן, וי"ל דמיירי באופן דלא הוי בע"כ, אבל גם מעצמן, ושלא בבקשתו, כגון תינוק הנמצא מושלך, והנה אף שהר"ן הביא שם מקודם דברי רש"י הנ"ל, שאמו מביאתו להתגייר עיי"ש, מ"מ צ"ל רק דאורחא דמילתא נקט, דאמו לא מעלה ולא מורדת, וכמ"ש בחי' והג' מוהרי"ע ז"ל על דברי רש"י הנ"ל, וע"כ משום דאזל בשיטת הר"ן ושאר מפרשים בזה, (ונפלא ממני דברי הגה"צ מוהר"ח א"א אבד"ק מונקאטש ז"ל בספרו נמוקי יו"ד כת"י (העתיקו בספר דרכי חיים ושל' הנהגות הנ"ל, ה' גרים), שכתב, דכ"ז אינו לשון רש"י כלל, רק ניתוסף בימי הבינים מפני הבקורת, שלא יאמרו אנחנו רודפים אח"ז כמו הנוצרים ליקח בחזקה לתוך אמונתם, אבל להלכה אין לנו נפ"מ לאביו ואמו בזה עכ"ל, דבשלמא מש"כ דלהלכה אין לנו נפ"מ, י"ל דסובר כשיטת הר"ן ושאר מפרשים, וכדברי הגאון מוהרי"ע ז"ל הנ"ל, אבל מש"כ שהיא רק תוספת דברים מפני הבקורת, ואינו מדברי רש"י, אתמהה לומר כן, על דברים שנאמרו ונשלשו בכמה מגדולי הראשונים וש"ע ופוסקים, ובפשוט

י"ל דע"כ כתב רש"י, שהביאתו אמו, דבלא"ה אף שגרות מהני, אבל אין מצוה לחזור אחרי זה, וכמ"ש הר"ן (ושאר פוסקים כנ"ל), וע"כ א"ש שיטת הב"י דהעתיק דברי המרדכי בשם הראב"ה בהבית יוסף, ודברי הר"ן ושאר מפרשים בכסף משנה בלי חולק.

(יט) אמנם אחרי העיון נראה דדברי הד"מ והב"ח כראוי מוצק, דאף אם היינו אומרים דדיוקא דסיפא עיקר בדברי המרדכי הנ"ל, ה"א אפשר לומר כנ"ל, אבל מדיוקא דרישא משמע, דדוקא אמר גייריני, ממה דאמר דקמ"ל, דאעפ"י שאין לו דעת שומעין לו, ואם ה"א סובר דאף בלא שאלה כלל, כגון אם מושלך בשוק מגיירין, ה"א צריך לומר יותר רבותא, דאף אם לא אמר כלל מגיירין, ואין צריך להיות אף שומעין לו, אלא ע"כ דס"ל דצריך מדעת דוקא, ואין המרדכי בשם הראב"ה יחיד בדבר, שכן איתא בפירוש בשיטה מקובצת (כתובות ט"ו ע"ב), וז"ל, מצא בה תינוק מושלך וכו', וכ"ת נטבלי' על דעת ב"ד, י"ל הרי פירשנו דוקא כשאמו מביאתו לב"ד, או בקטן שיש לו דעת, א"נ כשיד הגוים תקיפה ולא שבקי לי' אלא בדין וכו' עכ"ל, הרי דפליגו בזה השני תירושים, דלתי' א', אף שאין מוחה לא מטבילין ע"ד ב"ד, רק ע"י אמו, או מדעתו, ולתי' ב', רק כשלא שבקי לי' כנ"ל.

(כ) אבל עדיין יש דברים בגו, לאחד כל הפוסקים בזה, והיינו דיש לחלק בין לכתחילה לדיעבד, דלכתחילה אין מגיירין אלא מדעת, ובדיעבד אף שלא מדעת, רק שלא יהי' בע"כ, מהני הגרות, וכן נראה מדברי התוס' (כתובות מ"ד ע"א ד"ה הגיורת) שם, שכתבו, הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתמא, משום דאיירי בפחותה מבת שלש דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה, ועוד דאין סברא שיטבילוה על דעת ב"ד, שאין מטבילין גר קטן ע"ד ב"ד, אא"כ הוא תובע להתגייר, וזאת פחותה מבת ג' אין בה דעת לתבוע וכו', ועוד משום דבעי למיתני היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה עכ"ל, דמוכח מדבריהם דבדיעבד בודאי הוי גרות, ורק יש חילוק בין התירושים בענין לכתחילה, דלתי' הא' רק אין דרכה להתגייר, והיינו משום דאין מצוה, אמאי יחזרו אח"ז, ואפילו אם יהי' נמצא מושלך, מה לנו בהם, ולתי' הב' י"ל דאף איסור לכתחילה איכא, אם לא מדעת, ולתי' השלישי לא ניהא בכל זה, כיון דעכ"פ בדיעבד הוי גרות, הרי משכחת בדיעבד, ע"כ תירצו משום דבעי למיתני וכו' כנ"ל, וגם בדברי השיטה מקובצת (דף ט"ו) הנ"ל, י"ל דס"ל דבדיעבד הוי גרות, ורק לתי' הא' ס"ל דזה הוי לכתחילה, ולתי' הב' ס"ל כיון דאימור ישראל הוא הוי כדיעבד, וע"כ צ"ל דלא שבקי לי' אלא בדין כנ"ל, ובזה י"ל דהר"ן ושאר מפרשים הנ"ל, כתבו רק דהוי גרות בדיעבד ולא לכתחילה, והמרדכי דמוכח מדבריו דאף בכה"ג אין מגיירין, זה רק לכתחילה.

(כא) אמנם נראה ברור, אף דבכל זאת, עדיין יש מקום להסתפק בשיטת הר"ן ושאר מפרשים, מה דעתם היכא דלא הוי בע"כ, וגם שלא מדעת כנ"ל, אם מגיירין אף לכתחילה, אבל זה מוכח דלהמרדכי בשם הראב"ה והנגררים אחריו, עכ"פ אין מגיירין לכתחילה, ואולי אף בדיעבד לא הוי גרות, ואם כן הרי מסתימת דברי הש"ע נראה דנקט שיטת המרדכי בשם הראב"ה, דמגיירין רק מדעת, ש"מ דעכ"פ לכתחילה אין לגייר, אף היכא דנמצא מושלך, דל"ה בע"כ, וגם לא מדעת.

(כב) אבל גם לאידך גיסא, דאף דלא נתברר לנו שיטת הר"ן, בהיכא דל"ה בע"כ, וגם לא מדעת, אבל נראה בודאי, דגם הוא מודה, דהיכא דהוי בע"כ, דל"ה גרות אפילו בדיעבד, מכל מקום אין להחליט דכ"ע סוברין כן, דהרי הרמב"ם ס"ל בפירוש, דאפילו בע"כ מהני, שכתב כן (בפ"ח מה' עבדים ה"כ), וז"ל, ישראל שתקף עובד כוכבים קטן, או מצא תינוק עובד כוכבים והטבילו לשם גר הרי זה גר עכ"ל, הרי שכתב בפירוש שני דינים הנ"ל, ובדרך זו ואצ"ל זו, דאפילו תקפו בע"כ מהני, ואין צריך לומר אם מצא תינוק וכו', דל"ה בע"כ אלא שאין מדעת, (ובזה צ"ע ג"כ על התשו' מוהרי"א שם, שכתב דברמב"ם (פ"י מה' מלכים), מוכח דלא כהר"ן הנ"ל, דחוץ דהכ"מ שם במקומו, הביא דעת המפרשים שהם כהר"ן, ולא כתב שזה דלא כהרמב"ם, עוד הרי דעת הרמב"ם מפורש (בה' עבדים) שם /פ"ח ה"כ/, דס"ל עוד יותר מהר"ן, דאפילו בע"כ מהני, והנה בכ"מ שם (בה' עבדים) כתב, דזה פירוש הרמב"ם במה שאמרו, קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד, והלחם משנה העיר

שם, מדברי המרדכי בשם הראבי"ה הנ"ל, ולכאורה צ"ע על תמיהתו, דמה בכך הרי הרשב"א והר"ן לא ס"ל כן, ולמה יגרע דברי הרמב"ם מהם, לומר דגם הוא ס"ל כן, אכן לפי מה שכתבנו דבנוגע לבעל כורחו, גם הר"ן ואינך מודים דל"ה גרות, א"כ הוי הרמב"ם יחידאה בזה, ובזה ניחא מאד, מה שהקשה הלחם משנה דוקא על רישא דהרמב"ם, בתכף בעל כורחו, ולא הקשה במצא תינוק וכו', דשם ל"ה יחידאה, דגם הר"ן ואינך ס"ל כן, ואולי גם המרדכי בשם הראבי"ה מודה בזה לענין בדיעבד דמהני, והרמב"ם מיירי בדיעבד, כדמוכח מלשונו, דנקט והטבילו וכו' דוקא.

(כג) וראיתי בתשו' לבושי מרדכי שם, ובספר אור שמח על הרמב"ם (ה' עבדים), דשניהם כוונו לדבר אחד, להעיר את מקור של הרמב"ם, מדברי הירושלמי (פ"ח דיבמות ה"א), ר' יוחנן בעי הא בן קטן את מוהלו בעל כורחו, אפילו כבנו של אורכניס (פ"ה הערוך שר ומושל), ר' חזקיא בשם רבא הא כיני מצא בתוכה תינוק מושלך, הטבילו לשם עבד וכו' לשום בן חורין וכו' עיי"ש, והרמב"ם פ"ה דברי הירושלמי באופן שיוצא ממנו שיטתו הנ"ל, אך באמת יש בירושלמי פירושים אחרים, אשר לפי"ז אין ראי' לשיטת הרמב"ם הנ"ל, וביפה עינים (כתובות שם /דף י"א/), שכתב דמירושלמי (כתובות פ"ד ה"א) מוכח דאין מטבילין קטן ע"ד ב"ד, ובשירי קרבן (פ"ח דיבמות ה"ב ד"ה ובדק) איתא, דהירושלמי ס"ל דמטבילין אותו ע"ד ב"ד, והבבלי ס"ל דאין מטבילין, ולענ"ד הוא איפכא עכ"ל, ורצונו לומר להטביל בלא אב ואם, וא"כ ע"כ ג"כ דלא ס"ל כהפי' הנ"ל בירושלמי (שם ה"א) /כתובות פ"ד/.

(כד) והנראה לענ"ד ליתן טעם לשיטת הרמב"ם, עפ"י מה שראיתי בריטב"א (שם בכתובות) /כתובות דף י"א/, שהקשה על מה דאיתא שם, לימא מסייע לי' הגיורת והשבו' וכו', הבמ"ע שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, דניחא להו במאי דעביד אבוהון ע"כ, ובזה הקשה הריטב"א דאמאי לא הביא סייעתא לר"ה מאנשי מדין דכתיב וכל הטף בנשים החיו לכם, ותניא (בקיודשין ע"ח ויבמות ס'), רשב"י אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה, שנאמר וכל הטף בנשים החיו לכם, והלא פנחס הי' עמהם עיי"ש, ועי' תוס' (סנהדרין שם), וליכא לאוקמי בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, שכולן נהרגו חוץ מהטף, ותל' הריטב"א די"ל דמיירי שהביאם ממדין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והגדילום בישראל וגיירום, והנו הוא דכשרות לכהונה, והיינו דלא מסייען מינ' לר"ה, ומ"מ עיקר הדין נראה אמת שהוא גר גמור מה"ת עיי"ש, ונראה הכוונה דרק אי אפשר להוכיח מזה דינא דר"ה, אבל באמת, א"א לאוקמי הקרא לרשב"י בהגדילום בישראל ואח"כ גיירום, דכל זה ניחא, אם בידוע שלא נבעלה מותרת לכהן לרשב"י, אף אם גיירום אחרי ג' שנים, אבל באמת נראה מסתימת דברי הש"ס, דס"ל דאף לרשב"י, אם נתגיירה אחרי ג' שנים, אסורה לכהן, אף בידוע שלא נבעלה, מדפריך שם, א"ה אפילו בת ג' שנים, (ופי' רש"י נמי לתכשר לר' שמעון, ובלבד שלא תהא נבעלת וכו'), ומוכח דס"ל בפשיטות, דאף לר"ש, ביותר מג' אף אם לא נבעלה בודאי, אסורה לכהן, וכמו שכתב בהגהות חכמת שלמה (שעה"ג א"ע סי' ו' סעי' ח') עיי"ש, וכן מוכח ממה דאמר (בקיודשין שם) /ע"ח/, וכולן מקרא אחד דרשו, אלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות מזרע בית ישראל (יחזקאל מ"ד) וכו', רשב"י סבר מי שנזרעו בתול' בישראל, ופי' רש"י שצמחו וגמרו בתוליה משבאה לכלל ישראל, דהיינו כשנעשית בת שלש וכו' עיי"ש, וא"כ צריך להיות דוקא שתגייר קודם ג', ולא מהני מה שהגדילו אותה, ונדוע שלא נבעלה, אלא שגיירו אותה בפחותה מבת ג' שנים דוקא, וא"כ שוב ש"מ דינא דהרמב"ם, דאף בכהאי גוונא, דלא רק שלא הי' האב והאם בשעת הגירות, שכולן נהרגו, אלא אף לקחו מהם הטף בע"כ, מ"מ מהני הגירות, ואתי' שפיר פסק הרמב"ם בזה, ושאר פוסקים הראשונים הנ"ל, י"ל דס"ל דבמדין שאני, דהתם הוי זכות גמור, דאם לא, יקחו אותם לעבדים ושפחות, כמו שראיתי באיזה מפרשים שכתבו כן.

(כה) אמנם פשיטא שלהלכה למעשה, אין לזוז מפסק דברי הש"ע, וכמ"ש בתשו' מהרי"א ולבושי מרדכי שם, וממילא להלכה למעשה, אם הוי מדעתו או מדעת אביו או אמו, מגיירין אף לכתחילה, ואם הוי בע"כ אף בדיעבד ל"ה גרות, ואם שלא בע"כ ושלא מדעת, אין מגיירין לכתחילה, ובדיעבד נראה דהוי גרות, כמו שנראה

מדברי הר"ן ושאר מפרשים, וגם המרדכי בשם הראב"ה אפשר דמודה בכה"ג כנ"ל, וחזי לאצטרופי דעת הרמב"ם דס"ל אפילו בע"כ הוי גרות כנ"ל.

(כו) ודאתאן מזה בנד"ד, נראה כיון שמסרה, אף אם רק האם, לאחד מן החברות, למסרם לכל אשר ירצו, ואף לישראלים ע"מ לגיירם, הוי כאלו באה האם לפנינו, דמה נפ"מ אם באה בעצמה, או שלחה את החברה, כיון שנודע שכן רצונה כנלענ"ד.

אבל בכל זה עדיין לא יצאנו ידי חובתנו, בחששות הגדולות שהקדמנו, על כן בודאי על הב"ד העוסקים בזה, לדקדק הרבה בכל האפשרות, אם באמת המה שומרים תורה ומצות, ולתקן באופן ברור שיודיעו קודם שנתגדל מגרותו, וינהג מנהג יהדות כשנתגדל ולא ימחה כנ"ל, וכל זה בדיעבד שכבר הכניסם לביתם, אבל לכתחילה אין להכניס נכרים תוך ביתם כנ"ל.